

Clant en de borg Nittersum in Stedum

Van rechts naar links de generatie(s) Clant die op borg Nittersum heeft/hebben gewoond en hun voorouders.

Egbert Clant	Eylco Clant	Egbert Clant	Eylco Clant	Adriaan Clant	Johan Clant	Elisabeth Clant
	Margaretha Addinga	Anna Manninga	Wilhelmina Hinckaert			
Teteke van Nittersum	Allard Clant	Gerard Clant	Johan Clant	Hilletje Clant	Anne Coenders van Dunenbroek	Albert Lewe van Kantens
	Johanna Wicheringe	Hilletje Alberda	Elisabeth Alberda			

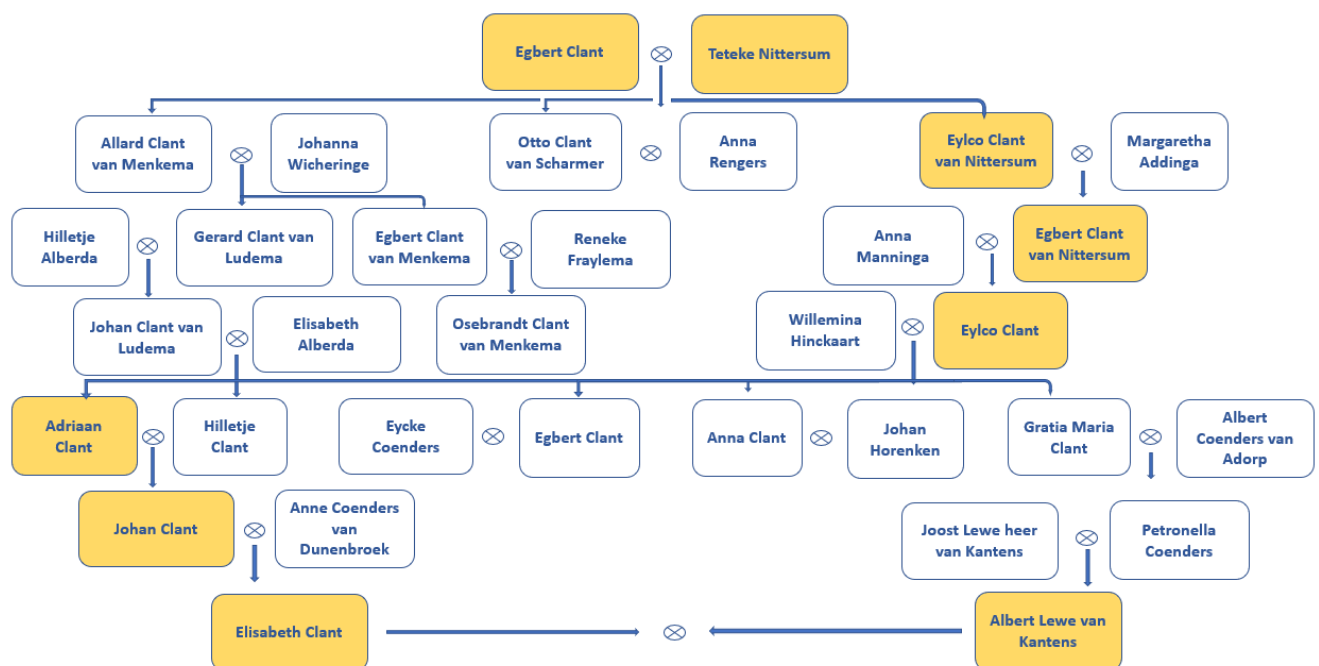
Maquette van Nittersum in de Bartholomeuskerk in Stedum.

Nittersum¹ wordt wel een der mooiste borgen van Groningen genoemd. Volgens Feith² zou de juiste plaats van de borg moeilijk meer aan te wijzen zijn, maar dat is niet juist. Behalve het huis en de bomen was bijvoorbeeld in 1930 alles van de oude burchtstee nog aanwezig. Zelfs nog een van de bijgebouwen. En verder de binnen- en buitengrachten, de grote vijver en de singels.³

Er hebben op deze burchtstee drie borgen gestaan, mogelijk zelfs vier:

- de borg van Eppo Nittersum, die in 1579 verwoest is en misschien wel een voorganger heeft gehad;
- de borg van Eylco Clant, gebouwd na 1594 en in 1669 weer afgebroken
- de borg van Johan Clant, gebouwd tussen 1669 en 1671 en afgebroken in 1818.

In 1396 duikt de naam Eppo van Nittersum op als medeondertekenaar van een stuk met bepalingen tot bewaring van orde en vrede. Deze Eppo heeft in 1398 een belangrijke rol gespeeld in de strijd tussen de Schieringers en Vetkoopers. Het lijkt dan ook waarschijnlijk dat de borg Nittersum in 1398 al heeft bestaan. Drie jaar later, in 1401, is Eppo bezig land te kopen naast het borgterrein. Hoe de borg eruit gezien heeft, is niet bekend. Het zal een goed stenen huis geweest zijn, omringd door een gracht.

Rond 1490 trouwt een Teteke Nittersum, dochter van Eppo Nittersum (de zoon van Andolf Nittersum en Bywe Schultingha) en Bywe, met Egbert Clant van Scharmer, zoon van Allard Clant van Scharmer en Margaretha Lewe. Egbert Clant komt herhaaldelijk voor tussen 1495 en 1521, maar

¹ Informatie afkomstig van: <https://www.nazatendevries.nl/Genealogie/NazatenDeVriesWeb/huninga-032509-gframeset.htm?huninga-032509-g.htm>.

² Feith, J.A. (1906). *De Ommelander borgen en hare bewoners in de zeventiende en achttiende eeuw*.

³ W.J. Formsma, W.J., Luitjens-Dijveld Stol, R.A. & Pathuis, A. (1987). *De Ommelander borgen en steenhuizen*, 2e druk, met aanvullingen en verbeteringen. - Groninger historische reeks, deel 2. - Assen/Maastricht : Van Gorcum.

nergens wordt hij hoofdeling te Stedum genoemd. Wel komt hij van 1503-1512 voor in de klauwboeken van Stedum.

Wapens van de familie Clant (laatste in de Bartholomeuskerk in Stedum).⁴

Eylco Clant van Nittersum

Zoon Eylco Clant van Nittersum werd geboren rond 1515. Hij trouwde in 1540 met Margaretha Addinga⁵, geboren rond 1518 op de Onnemaborg in Zandeweer en overleden op 3 maart 1568, vrouwe van Westerwolde, dochter van Jurgen Addinga van Wedde en Anna Tedema van Zandeweer. Door haar erven de Clants pretenties op Westerwolde, die wel aanleiding hebben gegeven tot processen, maar die uiteindelijk niet waargemaakt kunnen worden.

De Onnemaborg in Zandeweer.

Egbert Clant

Egbert, zoon van Eylco en Margaretha, werd geboren rond 1540 en stierf op 11 november 1590 in Bremen. Hij trouwde (1) in 1565 met Anna Manninga, dochter van Doede Manninga en Sophia Ripperda. Sophia is de dochter van Hayo baron Ripperda heer van Farmsum en Eylkje Houwerda.

⁴ <http://www.redmeralma.nl/wapens.htm#ClantVanStedum2>

⁵ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Addinga>

Egbert trouwde (2) met Gratia Rengers, geboren rond 1545 in Ten Post, overleden op 17 september 1593, dochter van Edzard Rengers, heer van Oldenhuis en Folkje van Holdinga.

Egbert speelt een belangrijke rol in de Ommelander adel. Hoewel hij achter de Hervorming staat, vindt er in Stedum geen beeldenstorm plaats. Hij komt dan ook niet voor op de lijst van hen wier goederen geconfiscieerd werden.

Hij werd in 1577 (en 1586) beleend met de heerlijkheid Westerwolde en was een aanzienlijk en invloedrijk lid der Staten vanwege de Ommelanden. In 1577 werd hij met zijn medeleden uit de Ommelanden door de stadsregering opgepakt, ten huize van Rengers gevangen gezet en streng bewaakt en vervolgens overgebracht naar het huis van George Westendorp⁶, naast de Martinatoren.

In 1578 vluchtten zij en toen in hetzelfde jaar de religievrede werd afgekondigd, was Egbert Clant onder de eersten, die op zijn borg te Stedum de nieuwe leer liet preken. Deze religievrede was een initiatief van Willem van Oranje, waarbij de rooms-katholieken onder voorwaarden vrije uitoefening van hun godsdienst kregen in Holland en Zeeland; voor calvinisten gold hetzelfde daarbuiten.⁷

In 1579 ondertekende hij, met Eiso Jarges van Saaxum, namens de Ommelanden de Unie van Utrecht. Het volgende jaar werd hij als lid van den Landraad aan de hertog van Anjou toegevoegd. In 1580, na het verraad van Rennenberg⁸, met vele andere Ommelander edelen naar Oost-Friesland gevlucht, eindigde hij zijn dagen in ballingschap te Bremen.

Na zijn uitwijking maakt Lucas van Lingen in 1582 aanspraak op zijn landen en borg - van een verwoesting in 1579 is niets bekend -, maar in 1587 wordt deze confiscatie weer ongedaan gemaakt.

Aanvankelijk kan hij niet goed overweg met de Van Ewsums in Middelstum, maar het huwelijk van zijn dochter Sophia met Ulrich van Ewsum in 1584 brengt daarin verbetering.

Eylco Clant

Eylco, een zoon van Egbert, werd geboren rond 1570. Hij trouwde in 1572 met Wilhelmina Hinckaert, geboren rond 1550, overleden op 28 oktober 1624, begraven in Stedum, dochter van Adriaan Hinckaert en Johanna de Mepsche. Johanna was een dochter van Rudolph de Mepsche en Oede Tamminga. Zij trouwde (2) met Haye Addinga, (3) met Dirck Sonoy en (4) Wolter Smullinck.

⁶ George (van) Westendorp (Vollenhove ca. 1535-Brussel 1608) was achtereenvolgens syndicus (juridisch adviseur) van de stad Groningen (1569-1575), raadsheer in het Hof van Friesland (1575-1580) en namens het Spaanse bewind tot zijn dood rentmeester van Friesland. Westendorp is van 1580-1594 adviseur van de opeenvolgende landvoogden Rennenberg, Verdugo en Parma. <https://www.stadvollenhove.nl/index.php/2-uncategorised/65-george-westendorp-ca-1535-1608>

⁷ <https://www.ensie.nl/lexicon-nederland-en-belgie/religievrede>

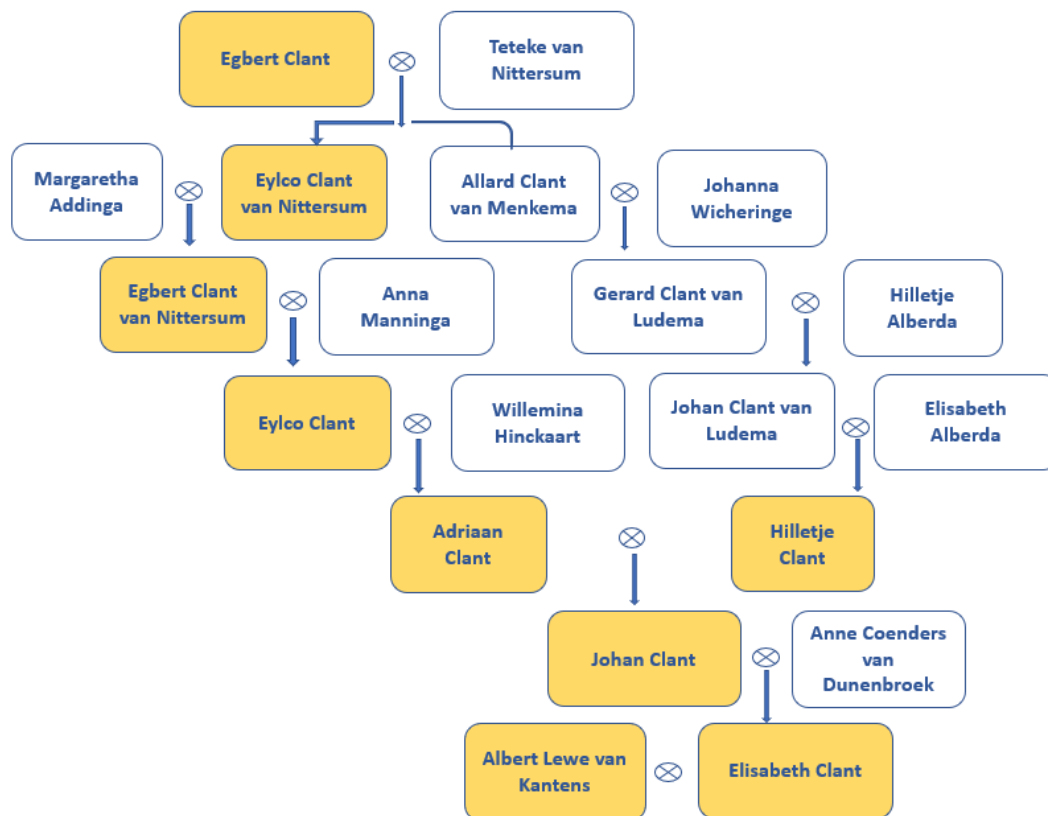
⁸ George van Lalaing. Zie https://nl.wikipedia.org/wiki/George_van_Lalaing

Wilhelmina Hinckaert.

Eylco overleed op 28 oktober 1614 in Groningen. Zijn beenderen liggen in een houten kistje in de grafkelder van de kerk in Stedum:

OSSA VAN EILCO CLANT, OBIIT 28 OCT. 1614, VERZAMELD 1652 EN NU IN 1816.

Adriaan Clant

Adriaan Clant.

Adriaan Clant, zoon van Eylco en Wilhelmina, werd geboren op 10 januari 1599 in Stedum. Hij overleed op 25 januari 1665 in Stedum.

Hij stond op 10 april 1616 ingeschreven als Phil. Stud. In het Groninger Album.

Hij was jonker tot Nittersum, lid van Gedeputeerde Staten 1631-1642; lid van de Staten Generaal 1643-1651 en ambassadeur te Munster bij de vrede van Munster.

Hij trouwde op 29 maart 1623 in de Martinikerk in Groningen met Hilletje Clant, gedoopt in 1600 in Usquert, overleden op 2 augustus 1626 in Groningen, dochter van Johan Clant van Ludema en Elisabeth Alberda. Hilletje sterft reeds in 1623. De overgrootouders Clant waren broers van elkaar. Adriaan trouwde (2) op 20 april 1639 met Anna Tamminga, geboren rond 1605, overleden op 26 oktober 1661 in Stedum, dochter van Onno Allerts Tamminga en Cecilia Beninga. Zij was de weduwe van Unico Rengers, die eerder getrouwd was met Elisabeth Clant, dochter van Johan Clant en Tateke van Vervou.⁹

⁹ Zie ook Clant en de Ludemaborg.

Zegel van het testament van Johan Clant van Ludema en Elisabeth Alberda uit 1603.

Adriaan ondertekende namens de Ommelanden, als een van de onderhandelaars, de vrede van Münster.

Adriaan Clant is, van de personen die hun hand opsteken, de derde van links. Voor het kistje dat met roodfluweel aan de buitenzijde bekleed is, liggen de Spaanse ratificatiestukken. Een in het Spaans en een in het Frans. Hieraan hangt een massief gouden zegel van Filips IV.

Het was destijds heel gebruikelijk dat ,om de onderhandelingen soepeltjes te doen verlopen, over en weer ‘geschenken’ werden uitgewisseld. Clant heeft daaraan volop meegedaan en, om het op zijn Gronings te zeggen, hij is er niet minder van geworden. Omdat hij het ook in de ogen van zijn tijdgenoten te bont maakt, dreigt terugroeping. De bui drijft echter over en Clant krijgt zijn plaatsje in de geschiedenis.¹⁰

Praalgraf van Adriaan Clant, ontworpen door Rombout Verhulst (1624-1698), in opdracht van de zoon van Adriaan, Johan.¹¹

Johan Clant

Johan Clant, zoon van Adriaan en Hilletje, werd geboren op 24 juni 1624 in Bremen. Hij trouwde op 17 december 1653/ 2 januari 1654 in Groningen met Anna Coenders van Dunenbroek, geboren rond 1635, overleden op 22 augustus 1665 in Stedum, dochter van Johan Coenders, heer van Ringenum (en burgemeester van Groningen) en Elisabeth Reinking.¹² Uit zijn huwelijk:

- Adriaan Clant, geboren op de Ossenmarkt in Groningen, overleden op dertien- of veertienjarige leeftijd in 1668 in Stedum.
- Elisabeth Clant (1656-1696) trouwde in 1685 in Weiwerd met Albert Lewe van Kantens, geboren op 12 november 1657, overleden in 1691.¹³

¹⁰ <https://www.deverhalenvangroningen.nl/alle-verhalen/groninger-boegbeeld-11-adriaan-clant>

¹¹ <https://www.bartholomeuskerkstedum.nl/monument-clant/>

¹² Zie ook Clant en de Menkemaborg.

¹³ Zie De Klinkenborg van Kantens

<https://www.nazatendevries.nl/Artikelen%20en%20Colums/Borgen/Klinkenborg/De%20Klinkenborg%20te%20Kantens.html>.

- Helena Clant werd geboren op 18 december 1657 in Groningen en overleed op 3 december 1728 in huize Ewsum. Zij trouwde op 7 januari 1682 in Stedum met Reindert Johan Lewe, heer van Ewsum, geboren op 21 maart 1656 in Groningen, overleden op 9 september 1704 in huize Ewsum, zoon van Johan Lewe en Geertrui Alberda, Johan Lewe, zoon van Reindert en Helena, trouwde met Amalia Maria Clant, dochter van Egbert Clant van Nijenstein en Anna Lewe van Kantens.¹⁴
- Josina Clant van Stedum, geboren op 15 juni 1660 in Ringenum, overleden op 22 december 1731 in Lange Reihe (Duitsland). Zij trouwde met Friedrich Wilhelm van der Borch (ritmeester in Staatse dienst), geboren op 9 maart 1648 in Kleef, overleden op 4 oktober 1690 in Soissons, zoon van Allard Philip von der Borch en Elisabeth Adelheid von Inn- und Kniphausen en met Gijsbert van Asbeck toe Münsterhausen.
- Hebelia Helena Clant. Getrouwd met Johan Clant van Aduard.¹⁵
- Gesina Clant. Getrouwd met een Van der Borgh?
- Willemina Clant. Getrouwd in 1684 met Johan Clant van Aduard.¹⁶

Josina Clant van Stedum (1660-1731) en Friedrich Wilhelm van der Borch (1647-1690). Toegeschreven aan Hermannus Collenius.

¹⁴ Zie Clant en de borg Scheltkema-Nijenstein.

¹⁵ Zie Clant en de Menkemaborg.

¹⁶ Zie Clant en de Menkemaborg.

Rouwboard van Anna Coenders van Dunenbroek in de Bartholomeuskerk in Stedum.

Sedert 7 juni 1658 was Johan Schepper van de noordzijde van Appingedam.

In 1662 schenkt hij, bij gelegenheid van een grote restauratie van huis Dinghweer in Lellens een naamraam met de tekst:

'Johan Clant van Stedum, Heer van Ringnum tot Uijtwijrda Holwijrda Stedum Westerembden en garshuizen Joncker ende hovelinck Mede Gecommitteerde ter vergaderinge van haer Hoogh Mogende Heren Staten Generaal der Vrije verEnigde nederlanden MeVrouw Anna Clant geboren Condors Vrouw tot Stedum en Ringnum. Etc:Anno1662'.

In 1669 laat hij, de borg geheel verbouwen naar plannen van bouwmeester Philips Vingboons (1607-1678), uit de school van Jacob van Kampen van het Hollands classicisme.

In datzelfde jaar koopt Johan Clant de Dijkumborg¹⁷ te Garsthuizen. Waarschijnlijk laat hij Dijkum afbreken om de stenen voor zijn nieuwe Nittersum te gebruiken. Het nieuwe Nittersum is geheel door water omringd, net als Menkema. Het is een huis geweest van twee verdiepingen met daaronder de kelders en keukens.

Johan laat in 1672 niet alleen een praalgraf voor zijn overleden vader maken, maar hij laat ook de kerk verfraaien, de vloer in 1668, banken in 1669, de preekstoel in 1671, het orgel in 1680. Er wordt een nieuw herengestoelte geplaatst en een avondmaalsbeker geschonken, die zoek is:

DE WELGEB. HEER JOHAN CLANT, HEER VAN STEDUM EN UITWIERDA, HEEFT DEZE BEKER HYER TOT STEDUM DOEN MAECKEN ANNO 1689 TOT GODEN EERE EN DIENST DER CHRISTELYCKE GEMEYNTE.

Johan overleed op 24 september 1694 in Groningen:

DEN WELHOOGGEB. HEER JHR. JOHAN CLANT VAN STEDUM CUM AENEXUM EN HOVELING, IN SYN LEVEN PRESIDENT DER OMMELANDEN TUSSEN DE EEMS EN LAUWERS, OBIIT DEN 24 SEPTEMBER,

¹⁷ Ten westen van boerderij Hissemaheerd in Dijkum stond tot in de 17e eeuw de Dijkumborg. De borg had qua uiterlijk iets weg van de huidige borg Verhildersum, maar dan met twee torentjes zoals de verdwenen borg Boukum van Zeerijp.

<https://www.nazatendevries.nl/Artikelen%20en%20Colums/Borgen/Garsthuizen/De%20borg%20Dijkum%20bij%20Garsthuizen.html>

AETA 77 JAAR. 1694.

Everhard Frederik van Lintelo en niet Johan Clant, het rouwbord is wel van Johan Clant.

Vermeend schilderij Johan Clant van pastorie naar kerk Stedum

Op maandagmorgen 15 oktober 2018 verhuisde een portret van de pastorie naar de Sint-Bartholomeüskerk in Stedum. Reden voor de verhuizing was de verkoop van de pastorie. Op het schilderij was Johan Clant, evenals zijn vader, unicus collator van de kerk in Stedum afgebeeld. Althans dat werd aangenomen. Schoolmeester Eelke Baukes Leeman uit Stedum meende dat het portret van Clant omstreeks 1680 een plaats had gekregen in de pastorie van ds. Warendorp. Freerk Veldman, directeur-conservator van de Menkemaborg en de borg Verhildersum en de historicus Martin Hillenga zijn evenwel van mening dat het gaat om een portret van Everhard Frederik van Lintelo (1691-1761). Zij komen tot deze conclusie door vergelijking van dit portret met een jeugdportret van Van Lintelo. Deze Van Lintelo was getrouwd met Petronella Lewe, een kleindochter van Johan Clant. Zij erfde Nittersum op tienjarige leeftijd.¹⁸

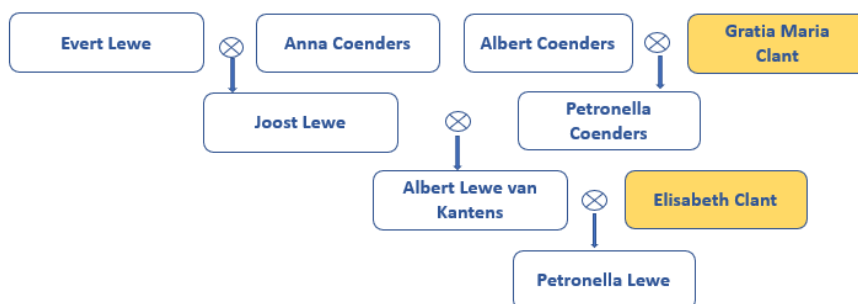
¹⁸ Zie Freerk Veldman en Martin Hillenga (2022). Eén Clant minder. Het portret in de kerk van Stedum. In *Groninger kerken*, maart 2022.

Elisabeth Clant

Elisabeth Clant werd gedoopt op 17 augustus 1656 in de Martinikerk in Groningen. Zij trouwde (1) op 11 december 1674 in Weiwerd met Hero Maurits Ripperda en (2) in maart 1684 in Weiwerd met Albert Lewe van Kantens, zoon van Joost Lewe en Petronella Coenders. De oma van Albert was Gratia Maria Clant, getrouwd met Albert Coenders.

Zij erft de borg met 44 grazen land, waarin de uitweg met geboomte naar de Delweg, en alle rechten.

Elisabeth overleed op 12 april 1696:

HOOGED. EN WELGEBR. VROU, MEVROUW ELISABETH LEWE GEB. CLANT, VROU VAN STEDEM, RINGNUM EN CANTES, OBIIT DEN 12 APRIL 1696, AETA. 39 JAAR EN 7 MAENDE.

Petronella Lewe

Petronella Lewe, de dochter van Elisabeth en Albert, werd geboren op 12 mei 1684 en overleed op 31 augustus 1761. Zij erft de borg op tienjarige leeftijd. Zij huwt met Everhard Frederik baron van Lintelo, geboren op 15 augustus 1681, overleden op 2 oktober 1761 in Stedum. Het echtpaar sterft kinderloos in 1761.

GEBOOREN DEN 12 MAY 1684. GESTORVEN DEN 31 AUGUSTUS 1761. DE HOOGWELGEBOREN VROUW, MEVROUW PETRONELLA VAN LINTELO, GEBOREN BARONNESSE LEWE, ERFVROUW VAN 'T HUIS NITTERSUM, RINGENUM EN STEDUM, WESTEREMDEN, GARSHUYSEN, UYTWERDA, BYSUM, SOLWERT EN MARSUM.

EVERHARD FREDERIK BARON VAN LINTELO TOT D'EHSE, HEER OP NITTERSUM EN RINGENUM, HEER VAN STEDUM, WESTEREMDEN. GARSHUYSEN, UITWERDA, BYSSUM, SOLWERT, HOLWERDA EN MARSUM ETC. ETC. ETC. NATUS DEN 15 AUGUSTI MDCLXXXI. OBIIT DEN 2 OCTOBER MDCCLXI.

Het vervolg

Hun erfgenamen bieden het volgende jaar Nittersum te koop aan, eerst in juli, later in september. De omschrijving luidt: het adellijke huis Nittersum, uit het water opgebouwd, voorzien met twee ruime zalen en verscheiden royale boven- en benedenkamers, fontein-zomerhuis, hoven, alleen over de dorpen Stedum, Westeremden en Garsthuizen, de staande schepperij of opzicht over de wegen en wateren van Stedum alsmede de collatie aldaar; de zijlrechten te Westeremden en Garsthuizen, uitmakende de meerderheid van stemmen tot de verkiezing van een schepper aldaar, het huis Ringenum te Uitwierda met landerijen en rechten verbonden aan dat huis.

In 1762 koopt Johan Herman Gerlacius (1717-1774), raadsheer in de raad van Brabant, van een stad-Gronings geslacht Nittersum uit de nalatenschap van Joachim Canter, getrouwd met Elisabeth Susanna Sickinge, dochter van Elisabeth Tamminga en Feyo Sickinge, voor 75.000 gulden. Johan was getrouwd met Anna Clasina Bout, die in 1765 sterft.

Na de dood van Gerlacius laten zijn erven in 1778 het hoogadellijk huis publiek verkopen. Het heet dan een kapitale, moderne herenbehuizing met schathuizen, spatieuze tuinen, singels, lanen en vijvers. Het huis is blijkbaar niet verkocht want bij de boedelscheiding van 1780 wordt het toegewezen aan de zoon van Johan Herman, Tjaard Adriaan Gerlacius, overleden in 1817. Hij was de laatste bezitter; in januari 1818 is de borg op afbraak bij uitveiling in het openbaar verkocht.

Deze Tjaard Adriaan zorgt voor een nieuw orgel in de kerk, gebouwd door Dirk Lohman uit Emden. Mogelijk heeft Tjaard het orgel uit eigen middelen betaald.¹⁹

IN HET JAAR 1788 HEEFT DE HOOGWELGEBOREN HEER T. A. GERLACIUS, HEER VAN STEDUM ETC. ETC., ALS KERKVOOGD DIT ORGEL LATEN VERNIEUWEN DOOR DIRCK LOHMAN EN SOON, GERHARD DIEDERIEG LOHMAN VAN EMBDEN, ZYNDE HIER TOEN DE HEER A. OUDEMAN PRAEDICANT EN DE HR. J. WIARDI ORGANIST.

¹⁹ <https://www.bartholomeuskerkstedum.nl/orgel/>

Lohman orgel in de kerk van Stedum.